

Arhe XX, 39/2023
UDK 1(4/9)“19“:141.31
DOI <https://doi.org/10.19090/arhe.2023.39.307-329>
Originalni naučni rad
Original Scientific Article

IVAN VČEV¹

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za
odgojne i obrazovne znanosti, Hrvatska

IVICA KELAM²

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Kineziološki
fakultet/Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Hrvatska

KRITIKA MORALNE FILOZOFIJE TRANSHUMANIZMA

Sažetak: Cilj je ovoga rada bio filozofski istražiti transhumanizam. Transhumanizam, transhumano, transhumanisti – riječi su koje se danas, zbog društveno-tehnoloških previranja posljednjih godina, pripisuju svemu i svačemu. Međutim u stvarnosti, transhumanizam je pokret marginalnih intelektualaca ujedinjenih oko ideje o tehnološkom poboljšanju čovjeka s konačnim ciljem nadilaženja ljudske naravi. Metodološki gledano, istraga je ovog članka provedena na sljedeći način: prvo smo odredili esencijalne elemente transhumanizma kroz povijesno-kulturni pregled samog pokreta, a zatim smo te elemente analizirali držeći se osnovnih principa naravnog razuma. Sam rad napisan je u duhu skolastičke filozofije. Iako se on ne poziva ni na jednu istinu Otkrivenja, sama činjenica da je filozofija iznikla u krilu Crkve jedina koja je do današnjeg dana sačuvala sve istine naravnog razuma, predstavlja nam dokaz istinitosti onih koje je Bog poslao.

Ključne riječi: evolucija, ljudska narav, naravni razum, skolastika, transhumanizam

¹ E-mail adresa autora: ivan.vcev@yahoo.com

² E-mail adresa autora: kelamivica@gmail.com

UVODNA RAZMATRANJA O POKRETU TRANSHUMANIZMA

Postoje dvije velike teškoće u definiranju transhumanizma. Prva proizlazi iz pompe koja danas okružuje taj pojam, a druga iz naravi samog pokreta. Transhumanizmom se danas označava sve što ima veze s emergentnim tehnologijama, sva umjetnost koja se, pa čak i površno, dotiče tih tehnologija i ljudske augmentacije, ali ujedno i svi oni koji financiraju te tehnologije (Elon Musk, Jeff Bezos, itd.) i diskutiraju o njihovim društvenim implikacijama (kao što to čine sudionici Svjetskog ekonomskog foruma). Nažalost, još većoj pomutnji pridaju kritičari transhumanizma, pogotovo popularni kritičari zbog kojih je sam pojam postao „mainstream“ u proteklih nekoliko godina. Osnovni problem takve kritike, osim nedovoljne rigoroznosti njihovih istraga, jest što stavljaju transhumanizam u kontekst koji mu ne pripada – zbog čega, u konačnici „sve i svašta“ postaje transhumanizmom. Najjemenentniji je kritičar ove vrste u Hrvatskoj i regiji nedvojbeno šegrt Davida Ickea: Krešimir Mišak, koji na tragu rousseauovske zablude, tvrdi da je transhumanizam realizacija potencije inherentne u zlu koje se zove ljudska civilizacija, čime se transhumanizam izjednačuje s civilizacijom³. S obzirom na sve navedene faktore, može se zaključiti da prosječan čovjek danas, ako je upoznat s pojmom transhumanizma, sve što o njemu može reći jest da „zna što je kad ga vidi“, ali ga ne može točno odrediti.

U stvarnosti, transhumanizam je marginalni intelektualni pokret čije su se ideje, zbog tehnoloških i društvenih prilika u posljednjih nekoliko godina, a pogotovo nakon COVID-19 krize, počele pripisivati svemu gore navedenom. Povijesno gledano, sam pokret, u današnjem obliku, nastaje 1998. godine, osnutkom Svjetske

³ Mišak, K., *Smrt transhumanizmu, sloboda narodu!*, TELEdisk, Zagreb 2019., str. 49. „Transhumanistička želja stvaranja jedne svjetske totalitarne elektronski centralizirane države, u kojoj bi ljudi bili tek neuroni divovskog algoritmima vođenog, kolektivnog entiteta, krajnji je odraz takvog razmišljanja koje je inficiralo svijet ljudi prije pet i pol tisuća godina sijanjem virusa zvanog *civilizacija*.“

transhumanističke udruge (WTA – World Transhumanist Association; danas: Humanity+)⁴, koja je pod svoje krilo okupila mnoge različite grupacije transhumanista i objavila *Transhumanističku deklaraciju*, zajedno s *Transhumanist FAQ*⁵ – dva dokumenta koja su omogućila formiranje „zrelog i akademski respektabilnog transhumanizma.“⁶ Time pokret dobiva i dimenziju područja istraživanja, usporednog s drugim područjima, kao što je bioetika. Danas postoji mnoštvo pravaca unutar samog pokreta, poput ekstopijanizma (Max More), demokratskog transhumanizma, rajskog inženjeringa Davida Pearcea, singularitarizma (Ray Kurzweil), itd.⁷. Međutim, svi ti pokreti, kao i područje istraživanja, pretpostavljaju postojanje određene pozadinske filozofije. Tu dolazimo do druge velike teškoće u definiranju transhumanizma.

Max More, kao jedan od vodećih transhumanista, piše u svom članku *The Philosophy of Transhumanism* da se, osim par generalnih stavki i „stajališta da je moguće i poželjno prevladati biološka ograničenja ljudske kognicije, emocija, te fizičkih i osjetilnih sposobnosti; te da bismo trebali koristiti znanost, tehnologiju, i eksperimentiranje vođeno kritičkim i kreativnim mišljenjem kako bismo to postigli“⁸ – transhumanisti „uvelike razlikuju u svojim pretpostavkama, vrijednostima, očekivanjima, strategijama i stavovima.“⁹ Stoga, nalazimo se u situaciji vrlo sličnoj u kojoj su se našli kritičari utilitarizma na kraju 19. i početku 20.

⁴ Cole-Turner, R., “Posthumanism and Transhumanism” u *Encyclopedia of Religious Ethics, Vol. III* (priredio W. Schweiker), John Wiley & Sons Ltd., Chichester 2022., str. 1102.

⁵ Bostrom, N., “A History of Transhumanist Thought” u *Journal of Evolution and Technology, Vol. 14*, Institute for Ethics and Emerging Technologies, 2005., str. 15.

⁶ Ibid., str. 15.

⁷ “Transhumanist FAQ”, <https://www.humanityplus.org/transhumanist-faq>, poglavlje “What currents are there within transhumanism?”

⁸ More, M., “The Philosophy of Transhumanism” u *The Transhumanist Reader* (priredili M. More i N. Vita-More), Wiley-Blackwell, Chichester 2013., str. 12,13.

⁹ Ibid., str. 13.

stoljeća. „Utilitarizam nije formuliran kao Atanazijevo vjerovanje. Nemoguće ga je izraziti i boriti se protiv njega u obliku kojem će se svi utilitaristi prikloniti. Doista, njihova je ljubazna slabost, kada se suoče s grubljim posljedicama koje proizlaze iz njihovih teorija, da pobjegnu nekom objašnjenju, istinitom, ali sasvim suprotnom osnovnim principima njihove škole.“¹⁰ Uistinu, kad kritičari transhumanizma istaknu da njihova filozofija vodi u neo-eugeniku ili u stvaranje besmrtno vladajuće klase i smrtnih podanika – oni pribjegavaju idealima liberalne demokracije 20. stoljeća i uvjeravaju kritiku da teže napretku za sve i brane slobodu izbora pri augmentaciji. Štoviše, nakon 2020. godine, čini se da je osnovna uloga udruge Humanity+ postala upravo iznalaženje ovakvih objašnjenja ili kako oni sami to kažu, „raščišćavanje pogrešnih shvaćanja.“ Međutim, sada smo otišli predaleko – vratimo se natrag na definiciju transhumanizma.

Iz povijesti znamo da je svaki intelektualni pokret započeo s jednom stavkom ili točnije rečeno, s jednim dijelom filozofije koji je bio jasno određen i oko kojega se sve gradilo i iz kojega je sve iznicalo. Tako su u doba prosvjetiteljstva, iz racionalističke metodologije izrastali razni oblici empirizma i idealizma, ali ujedno i različite političke filozofije. Tako je socijalizam određen političkom ekonomijom, feminizam spolnom politikom, ateizam naravnom teologijom, itd. S druge strane, što se pak tiče transhumanizma, vidljivo je iz svih službenih definicija pokreta¹¹ kako je njegova

¹⁰ Rickaby, J., *Moral Philosophy: Ethics, Deontology and Natural Law*, Longmans, Green, and Co., London 1919., str. 177.

¹¹ “Transhumanist FAQ”, <https://www.humanityplus.org/transhumanist-faq>, poglavlje „What is transhumanism?“

1) Transhumanizam je klasa životnih filozofija koje traže nastavak i ubrzanje evolucije inteligentnog života izvan njegovog trenutnog ljudskog oblika i ljudskih ograničenja, pomoću znanosti i tehnologije, vođene načelima i vrijednostima koje promiču život.

2) Intelektualni i kulturni pokret koji utvrđuje mogućnost i poželjnost temeljitog poboljšavanja ljudskog stanja kroz primijenjeni razum, posebice razvijanjem široko dostupnih tehnika koje eliminiraju starenje i uvelike unapređuju ljudske intelektualne, fizičke i psihološke sposobnosti.

suštinska odrednica moralna filozofija. To zaključujemo iz razloga što sve definicije vrlo jasno određuju dobro kao trans-specijaciju. Nadalje, specifična metoda kojom bi ta trans-specijacija bila postignuta jest poboljšanje čovjeka kroz primjenu tehnologije. No, pošto je etika iliti moralna filozofija u svojoj osnovi praktična znanost, ona je neminovno određena višim principima koji dolaze iz teoretske filozofije. Sam pojam trans-specijacije, kao prelazak iz čovjeka u post-čovjeka, govori nam da transhumanizam pretpostavlja evolucionističku metafiziku.

Konačno, dolazimo do same definicije pojma. *Transhumanizam je evolucionistička moralna filozofija određena primjenom tehnologije.* Sam pokret se sastoji u primjeni i življenju te moralne filozofije, a područje istraživanja u proučavanju fenomena kroz prizmu te moralne filozofije. Istina je da se transhumanisti bave i drugim pitanjima, poput simulacijske hipoteze, točke singulariteta ili specifičnih pitanja oko razvoja i implementacije emergentnih tehnologija; međutim, sve su te preokupacije *akcidentalne*, jer one uvijek u vidu imaju implikacije za poboljšanje čovjeka.

PRINCIPI TRANSHUMANIZMA

Moralna filozofija transhumanizma nije nastala iz vakuuma, ona je cijelo vrijeme bila inherentna u kulturnom programu zapadnog svijeta, u potpunosti implementiranom 60-ih godina prošlog stoljeća. Zaključujemo uzrok iz posljedica. Taj program i dan-danas određuje naše živote, a njegovo je geslo: realizacija svih prirodnih potencijala čovjeka. Upravo zbog njega mnogi danas i nisu u potpunosti u krivu kada transhumanizmom nazivaju sve i svašta. Izvanredan opis ovog programa, daje nam čovjek, vrlo vjerojatno i intimno upoznat s njim – prvi generalni direktor UNESCO-a, Julian Huxley. U svojoj knjizi,

3) Proučavanje posljedica, mogućnosti i potencijalnih opasnosti tehnologija koje će omogućiti nadilaženje fundamentalnih ljudskih granica i srodno proučavanje etičkih pitanja povezanih s razvijanjem i primjenom takvih tehnologija.

New Bottles for New Wine, on iznosi premisu da je, uslijed rapidnog znanstvenog progressa 20. stoljeća i novog znanja dobivenog istim, čovjek napokon „sposoban stvoriti novu sliku o sebi, o svom mjestu u prirodi, o svom odnosu prema ostatku svemira, o svojoj ulozi u sveopćem kozmičkom procesu – drugim riječima, o svojoj sudbini.“¹² Ta je kozmička „dužnost“¹³ i „neizbježna sudbina“¹⁴ biti agentom evolucije. Njegov je prvi zadatak pronaći način kako nadići ljudsku narav – „moramo istražiti i mapirati cijelo područje ljudskih mogućnosti.“¹⁵ Ono što Huxley predlaže kao rješenje jest nastavak „nadmoralne“ organizacije društva tipičnog za 20. stoljeće – međutim, s jednom ključnom razlikom: umjesto kolektivizacije pojedinca, sada je glavni cilj radikalni individualizam; umjesto stvaranja „novog čovjeka“ masovnog društva, cilj je stvoriti „novog čovjeka“ divergentnog društva. Njegov je plan sljedeći:

Moramo proučiti mogućnosti stvaranja povoljnijeg društvenog okruženja, kao što smo već u velikoj mjeri učinili s našim fizičkim okruženjem. Krenut ćemo od novih premisa. Na primjer, da je ljepota (nešto u čemu se može uživati i čime se treba ponositi) neizostavna, pa su stoga ružni ili depresivni gradovi nemoralni; da je kvaliteta ljudi, a ne puka količina, ono čemu moramo težiti, te je stoga potrebna usklađena politika kako bismo spriječili da sadašnja poplava porasta stanovništva uništi sve naše nade za bolji svijet; da su istinsko razumijevanje i užitak sami sebi svrha, kao što su i alati za ili relaksacija od posla, te da stoga moramo istražiti i učiniti dostupnima tehnike obrazovanja i samoobrazovanja; da najveće zadovoljstvo dolazi iz dubine i cjelovitosti unutaršnjeg života, te stoga moramo istražiti i učiniti potpuno dostupnima tehnike duhovnog razvoja; iznad svega, da postoje dva komplementarna dijela naše kozmičke dužnosti –

¹² Huxley, J., *New Bottles for New Wine*, Harper & Brothers, New York 1957., str. 12.

¹³ Ibid., str. 13. Ekstremno je važno naglasiti Huxleyevu upotrebu riječi „dužnost“ jer će nam ona biti od ključnog značaja u analizi evolucionističke moralne filozofije.

¹⁴ Ibid., str. 14.

¹⁵ Ibid., str. 15.

jedna prema nama samima, koju treba ispuniti u ostvarenju i uživanju naših sposobnosti, druga prema drugima, koju treba ispuniti u služenju zajednici, u promicanju dobrobiti generacija koje dolaze i u unapređivanju naše vrste u cjelini.¹⁶

Gotovo svi su dijelovi naše kulture ustrojeni prema gorenavedenom. Svi elementi ljudske naravi se rastežu do granice pucanja: eksploatacija najnižih strasti kroz reklamnu industriju, razbijanje svih tabua kroz filmsku i pornografsku industriju, intelektualni pokreti unutar i izvan akademije koji brišu i posljednji tračak naravnog razuma, ekstremizacija sporta, društveni rad s ciljem povećanja osobnog zadovoljstva (recikliranje, donacije kroz kupovinu bespotrebnih stvari, itd.), maksimizacija zdravlja i zdravog života, popularizacija opojnih droga i psihodelika, stripovski junaci kao novi sveti, *new age* i drugi mistični pokreti, kao i službene religije koje sada promoviraju ekstazu ili religijsko iskustvo kao zamjenu za vjeru, itd.

Pokret transhumanizma je biljka iznikla u ovom vrtu. U doba tog iznicanja, osamdesetih i devedesetih godina prošlog stoljeća, kultura je dopuštala i promicala pokrete, grupacije mladih i subkulture¹⁷ koje su svake godine postajale radikalnije u svojim svjetonazorima i vrijednostima koje su promovirale – punkeri, hare krišna, queer pokret, neonacisti, pokreti za zaštitu okoliša i životinja, razne navijačke skupine, zajednice formirane oko video-igara, TV serija, itd. – mnogi od tih pokreta danas su prosječnom čovjeku posve normalni. Takav je pokret bio i transhumanizam, uspostavljen od strane marginalnih intelektualaca inspiriranih futurizmom proteklih desetljeća¹⁸ i najradikalnijim stavovima za koje su znali – objedinjenih u ideji o poboljšanju čovjeka, koju su intuitivno zahvatili iz opće kulture u koju su bili uronjeni (najvjerojatnije bez prethodnog znanja o Huxleyu i njegovoj upotrebi riječi „transhumanizam“ u

¹⁶ Ibid., str. 16, 17.

¹⁷ Danas, u digitalnom dobu, iako i dalje donekle prisutne, zbog društvenih mreža nemaju više ulogu koju su imale.

¹⁸ Autorima kao što su: F. M. Esfandiary, Robert Ettinger, Hans Moravec, Eric Drexler, Marvin Minsky, itd.

gorenavedenoj knjizi). Taj se pokret nije širio ulicama i trgovima, već se razvio zahvaljujući internetu¹⁹. Opće je poznato da su mladići skloni opasnim i suludim idejama, a upravo je to bio transhumanizam²⁰, čiji izvorni „duh“ danas je još uvijek moguće pronaći kod transutopljana (www.evolution.com), skupine koja se odcijepila od glavne struje transhumanista nakon što su formiranjem WTA svi neželjeni, politički-nekorektni elementi očišćeni iz pokreta. Zbog ovoga su prvi kritičari i osuđivali pokret za njegovo nalikovanje kultu, kao što nam Bostrom svjedoči²¹. To je ljaga koja će zauvijek pratiti transhumanizam.

Princip evolucionizma

Stavka oko koje se svi transhumanisti slažu i bez koje bi bilo uopće i besmisleno pričati o transhumanizmu jest evolucija. Metafizička doktrina prema kojoj nešto nastaje iz ničega, ono više nastaje iz onog nižeg, red nastaje iz kaosa. Ono što nedostaje svim ovim tvrdnjama jest princip dovoljnog razloga. Materijalistički evolucionizam jednostavno ne pruža racionalno objašnjenje kako iz ničega nastaje nešto ili kako iz materije nastaje svijest. Da bi iz ničega nastalo nešto, u ničemu mora postojati potencija iz koje bi nešto moglo izniknuti – međutim, to je u kontradikciji s naravi ničega – jer ništa je: ništa; ono ne može imati potenciju. Isto vrijedi i za nastanak svijesti iz materije – tad bi unutar same materije morala postojati neka potencija iz koje bi nastala svijest; što je u opreci sa samom naravi materije. Drugim riječima rečeno: prema svim tim tvrdnjama, posljedica je veća od uzroka – što je nemoguće.

¹⁹ Vita-More, N., „History of Transhumanism“ u *The Transhumanism Handbook* (priredio Newton Lee), Springer 2019., str. 51.

²⁰ Usporedno s današnjim vremenom, transhumanizam je nekoć bio što su danas razne Twitter grupe okupljene oko društveno-neprihvatljivih ili jednostavno bezumnih ideja.

²¹ Bostrom, N., „A History of Transhumanist Thought“, str. 15.

Neki transhumanisti, poput Raya Kurzweila, rješenje ovog problema nalaze u panteističkom evolucionizmu. Njegovu doktrinu, koja u suštini dolazi iz kabale, pronalazimo implicitno sadržanu – uz dozu religijskog indiferentizma – u njegovom odgovoru na pitanje da li vjeruje u Boga. Ona je sljedeća:

Vjerujem u čuda. Mislim da su ona duhovno svojstvo. A činjenica da je svijest nastala, duboko je tajanstvena vrsta otkrivenja. Dakle, to je jedan stav koji imam prema duhovnosti. Drugi je: kako je Bog opisan u različitim tradicijama. Zapravo postoji zajednički skup atributa koje Bog ima u svim tim različitim vjerskim tradicijama. Bog je beskrajno kreativan, lijep, pun ljubavi i inteligentan. Dakle, što se događa s entitetima dok evoluiraju? Postali smo inteligentniji, postali smo sposobni za emocije više razine, pa stoga i za više ljubavi, postali smo kreativniji, postali smo ljepši. I tako, zapravo se krećemo eksponencijalno prema višim razinama samih svojstava koja pripisujemo Bogu bez ograničenja. Sad, nikad ne postajemo doslovno beskonačni, ali se eksponencijalno krećemo u tom smjeru. Dakle, postajemo sve sličniji Bogu i sve smo bliži Bogu [...] nikada ne postajući potpuno beskonačni; stoga, nikada ne dostižemo taj ideal. Ali definitivno se može reći da je evolucija duhovni proces – približava nas Bogu.²²

Postoje dvije moguće interpretacije rečenog: ili se približavamo Bogu i time nikada nećemo postati Bog ili se približavamo Bogu i time ćemo jednog dana postati Bog.

Prva interpretacija je apsurdna. Uzmimo analogiju s prirodnim svijetom – zamislimo da postoji biljka koja ne može izrasti; ona ne može izrasti, ne zbog defekta u sjemenu ili vanjskih čimbenika, već ona sama po sebi ne može izrasti. To je nemoguće jer je u samoj suštini biljke da izraste. Prva interpretacija stoga krši logički princip identiteta: svako biće je jednako svojoj esenciji/naravi. Kad bi protivno bilo točno – da uistinu postoji biljka koja ne može

²² "Do You Believe in God? | Ray Kurzweil Q & A | Singularity University." *YouTube*, uploaded by Singularity University, 18. 08. 2016., youtu.be/JvfdmPp3d8.

izrasti – tada bi upravo to bila njezina narav. Time apsurd postaje još očigledniji: u naravi je biljke da izraste, ali ujedno je i u naravi biljke da ne izraste. To je ništa drugo nego kršenje prvog principa svog mišljenja i sve znanosti uopće: principa kontradikcije. Međutim, netko bi mogao prigovoriti i reći da je ovo samo igra riječima – možda logički moguće, ali time ne nužno i ontološki moguće. No, ako je Kurzweil definirao evoluciju kao duhovni proces približavanja Bogu, tada je činjenica da čovjek stremlji k Bogu njegovo ontološko određenje, tj. to je njegova narav, objektivno govoreći.

Preostaje nam, dakle, druga interpretacija. Kurzweil je, po svemu sudeći, upravo na nju i ciljao. Prema toj interpretaciji, u naravi je čovjeka da se približava Bogu i da jednoga dana postane Bog. Panteizam je evidentan iz tog iskaza. Ako je evolucija proces postajanja Bogom, a sve evoluiraju – tada je sve potencijalno Bog. Nadalje, dva Boga ne mogu postojati jer po samoj definiciji Boga kao vrhovnog bića, nužno slijedi da je jedan Bog. Time, Bog je u svim stvarima kao njihova potencija. Ovime je zadovoljen princip dovoljnog razloga koji materijalistički evolucionizam ne pruža. Sve evoluiraju – dakle, iz nižeg nastaje ono više – jer je „božanska iskra“ inherentna u tom nižem kao duhovna moć (koja je ujedno i materijalna moć) koja oblikuje materiju iz jedne vrste u drugu, sve dok se Bog u potpunosti ne realizira. Međutim, to je nemoguće jer Bog ne može biti u potenciji. Po svojoj definiciji, Bog je savršeno biće, stoga on mora biti potpuno realiziran. Bog ne postaje, on je. Nadalje, panteistički Bog je nesavršen i zbog još dvije činjenice: on je ovisan o pojedinačnim bićima kako bi se realizirao, kao što je ujedno i podložan samim mehanizmima/pravilima evolucionijskog procesa. Nije nužno ići dalje u analizu panteizma jer iz svakodnevnog iskustva, čovjek se može uvjeriti u njegovu lažnost. Štoviše, jedino čovjek poremećen od oholosti može reći za sebe da je Bog.

Postoji još daleka treća opcija, a to je teistički evolucionizam. Apsurdnost te doktrine jest u tome što je za njezin opstanak nužno

poreći postojanje finalnih uzroka²³ – međutim, ni jedan razuman teist to neće učiniti, pošto upravo kroz finalne uzroke on može dokazati Božje postojanje. Dakle, ako Bog vodi evoluciju, on ju mora voditi prema nečemu. Postoje dvije opcije: 1. Ili ju vodi prema sebi – što smo od prije dokazali da je nemoguće jer bi onda postojalo više Bogova; ili bi onda svi postali Bog u smislu da se stopimo s njim, međutim to je onda panenteizam, čija je refutacija ista kao i za panteizam (nemoguće je da smo svi Bog u potenciji). 2. Ili ju vodi u beskraj bez konačnog cilja, što je apsurd.²⁴

Princip identiteta suprotnosti

Iz gorenavedenih demonstracija, jasno se vidi da je doktrina evolucionizma, kako u materijalističkom, tako i u panteističkom obliku, metafizički nemoguća. Ujedno, iz njih se vidi i da je sama doktrina panteizma apsurdna. Međutim, ono što nismo još demonstrirali jest apsurdnost materijalizma samog po sebi. Stoga, to ćemo sljedeće učiniti. Time ćemo dokazati ontološku i epistemološku – iliti: i realnu i racionalnu – neodrživost transhumanizma.

Materijalizam negira postojanje svih duhovnih kategorija. Stoga, on također negira i esenciju. S negacijom esencije dolazimo do negacije bića kao najuniverzalnijeg koncepta uopće. Bez bića princip kontradikcije ne može postojati iz vrlo jednostavnog razloga što je taj princip ništa drugo nego sud između dva najosnovnija koncepta: bića i ne-bića. Njihov odnos je odnos kontradikcije: biće je nespojivo s ne-bićem. To je princip koji čovjek spozna odmah neposredno nakon što

²³ Konačna posljedica takvog poricanja bila bi negacija principa kontradikcije.

²⁴ Ako bi netko rekao da je katolička doktrina blažene vizije konačni cilj evolucije, on bi bio u krivu iz vrlo jednostavnog razloga: anđeli i sveti koji uživaju posjedovanje Boga nisu nova vrsta, već ista vrsta koja je ispunila svoju narav i sad uživa vječni mir. Uostalom, svaki je „katolik“ koji promovira evoluciju u bilo kojem obliku, objektivno govoreći, heretik – iz vrlo jednostavnog razloga što su sve istine Svetog pisma *de fide* i ne mogu se tumačiti kao „mitologija.“

zahvati koncept bića²⁵ – on je podloga svog našeg mišljenja i svi naši kasniji sudovi u konačnici se referiraju nazad na njega. Bez njega, sva znanost je nemoguća. Međutim, ne samo da materijalizam, negirajući esenciju, uništava znanost, on time ujedno i onemogućuje ljudsku komunikaciju – jer, bez univerzalnih koncepta, čovjek sad samo proizvodi zvukove koji ga asociraju na fantazme iliti slike koje o pojedinačnim predmetima ima u glavi. Čovjek je time sveden na životinju. Nadalje, ako materijalizmu još pridamo i evolucionizam, tada svi naši mentalni koncepti (koji sada nisu ništa drugo nego fantazmi) moraju imati neki tok razvoja. Stoga, možemo onda reći da se, npr. trokut, razvio tako da je prvo bila točka, iz točke je nastao pravac, iz pravca je nastao kut, a iz kuta – trokut. Zašto iz točke nije nastao slon? – nitko ne može dati dovoljan razlog. To je morala biti puka slučajnost. Konačno, kakva vrsta morala proizlazi iz svođenja čovjeka na životinju? Ona prema kojoj sve što čovjek treba i uopće može raditi jest slijediti svoje instinkte. Priroda je sav zakon. Ne racionalna priroda, već čista požuda. Time politika postaje zanat upravljanja ljudskim instinktima. Stoga, kao što materijalist Harari voli reći, ljudi su „životinje koje je moguće hakirati“²⁶ – jer instinkti su ništa drugo nego algoritmi, koje sada umjetna inteligencija²⁷ može kanalizirati u pravcima koje oni koji imaju vlasništvo nad njom narede. Materijalizam je monstruoza doktrina.

Stoga, jedini način na koji i materijalistički i panteistički transhumanisti mogu spasiti svoje doktrine jest da negiraju princip kontradikcije. Time bi oni slijedili primjere Hegela – koji je sa svojom dijalektikom – i Kanta – koji je sa svojim antinomijama – odvažno tvrdio $A = \neg A$. Kontradikcija, dakle, postaje temeljem svog znanja uopće. Međutim, što to znači „nego zanijekati postojanje

²⁵ Svi smo mi taj princip zahvatili bez da smo ga bili svjesni.

²⁶ "How to Survive the 21st Century | DAVOS 2020." *YouTube*, uploaded by World Economic Forum, 23 Jan. 2020, www.youtube.com/watch?v=eOsKFOrW5h8.

²⁷ Ta tehnologija, jednom implementirana, ne bi ništa revolucionarizirala, već bi samo vladajućoj klasi olakšala posao upravljanja životinjskom biomasom.

svake istine, učiniti svu filozofiju nemogućom, učiniti sve argumente pukom djetinjastom manipulacijom nestvarnostima, svako istraživanje istine samo uzaludnom i besplodnom potragom za kamenom mudraca?²⁸

Znajući ili ne znajući, transhumanisti u praksi to, nažalost, stalno rade. Uzmimo samo primjer načina na koji su se oni obranili od kritičara koji su ih osudili da teže „statičnosti“ utopije: „Transhumanisti ne traže utopiju, već neprestani napredak – beskrajno kretanje prema uvijek-dalekom cilju ekstropije.“²⁹ Zašto je statičnost problem? Zato što u materijalnom svijetu zastoj, statičnost, vodi u propadanje. Stoga, pošto su i transhumanisti i njihovi kritičari (očigledno) ili materijalisti ili panteisti oni ili negiraju nad-materijalnu stvarnost ili poistovjećuju materijalno i nad-materijalno, tj. duhovno. Iz toga slijedi i da su vječne ideje statične i vode u smrt. Što je vrhunac ludosti. No, bez obzira na to, sam citat Morea je besmislen jer bi to značilo da se kreće prema ničemu – stoga, čitav pokret transhumanizma nema razlog da postoji – to je onda pokret bez ikakve svrhe. Međutim, naravno da transhumanisti imaju i cilj i svrhu svog pokreta – samo što ih nisu racionalno izložili.

Drugi primjer se tiče dominantne transhumanističke epistemologije koju zovu pankritičkim ili kritičkim racionalizmom³⁰. More tvrdi: „Kritički racionalizam [...] odbacuje ovaj 'sustav opravdanja' – gledište da se uvjerenja moraju opravdati pozivanjem na neku vrstu autoriteta – u korist stajališta da ništa nije opravdano ili neupitno. Nema temelja znanju. Stjecanje i usavršavanje znanja se u suštini bazira na nagađanjima i kritici.“³¹ Ovaj iskaz je evidentno apsurdan. Znanje nema temelja, ali se bazira na kritici. Stoga, jedino što je opravdano je da ništa nije opravdano – jedini temelj je da nema temelja. No, More ide i korak dalje: „Prema kritičkom racionalizmu, mi možemo odbaciti opravdavanje zadržavajući poštovanje prema

²⁸ Clarke, R. F., *Logic*, Longmans, Green & Co, New York 1921., str. 36.

²⁹ More, M., „The Philosophy of Transhumanism“, str. 14.

³⁰ Ibid., str. 6.

³¹ Ibid.

objektivnosti, argumentaciji i sustavnoj upotrebi razuma.“³² To znači da nema temelja objektivnosti, ali iskazi transhumanista su objektivni. Još jedan gigant u svijetu transhumanizma, Nick Bostrom, tvrdi isto:

Transhumanizam nije filozofija s fiksnim skupom dogmi. [...] Ni jedan princip nije izvan sumnje, ni nužnost smrti, ni naša ograničenost resursima planete zemlje, čak se ni sam transhumanizam ne smatra predobrim za stalnu kritičku procjenu. Ideologija se treba razvijati i preoblikovati zajedno s našim napretkom, kao odgovor na nova iskustva i nove izazove. Transhumanisti su spremni da im se pokaže da nisu u pravu i da uče iz svojih grešaka.³³

Ovo je ništa drugo nego apsolutni skepticizam. Priznajući princip identiteta suprotnosti kao temelj svoje misli, transhumanisti su počinili intelektualni suicid. Oni su time sebe stavili „izvan klase racionalnih bića.“³⁴

Prvi princip morala

Fantom koji progoni sve rasprave između transhumanista i biokonzervativaca je termin: narav. Ljudska se narav uglavnom reducira na njezin biološki, odnosno materijalni, aspekt. To nije zabluda specifična transhumanistima; čitav je moderni svijet zaboravio što taj termin uopće znači. Narav iliti priroda je izvor svih svojstava i operacija nekog bića³⁵. To nije biološka, već ontološka kategorija – što znači, objektivna i stvarna, ali nad-osjetilna. Uzmimo primjer bilo kojeg organskog sustava ljudskog tijela, kao što je

³² Ibid.

³³ Bostrom, N., “What is Transhumanism?”, <https://nickbostrom.com/old/transhumanism>

³⁴ Clarke, R. F., *Logic*, str. 34.

³⁵ Brother Louis of Poissy, *Elementary Course of Christian Philosophy: Based on the Principles of the Best Scholastic Authors*, O’Shea & Co, New York 1893., str. 168.

krvožilni sustav. Svaki od njih ima vrlo specifične funkcije, kao što je prijenos tvari iz i u stanice. Međutim, gdje su u organizmu te funkcije? Jesu li one u srcu ili u bilo kojem drugom dijelu tog sustava? To je nemoguće utvrditi iz razloga što ne možemo iskopati te operacije i uhvatiti ih iz organa. Te funkcije, koje su skolastici zajedno s Aristotelom zvali vegetativne, nisu u materiji. Poluobrazovani znanstvenici prošlih stoljeća, jer su bili tjelesni ljudi, nazivali su ih okultnim silama prirode. Da, one su okultne za naša osjetila, ali ne za intelekt koji zahvaća nematerijalne realnosti. Narav je ono što ujedinjuje sve operacije nekog bića. Čovjek, osim vegetativnih, također sadrži životinjske ili osjetilne funkcije, kao što su osjetila, kretanje, instinkti, itd. No, u čovjeku je ipak još nešto više od toga što ga stavlja iznad životinja i sveg ostalog svijeta. To je njegova racionalnost prema kojoj on teži istini i dobru. Od tu i dolazi poznata definicija ljudske naravi³⁶ koja glasi da je čovjek racionalna životinja³⁷.

Iz naravi sve tendencije nekog bića izviru. Nadalje, svaka težnja implicira svrhu – bez nje, kretanje ne bi uopće bilo moguće jer ni jedna operacija ne bi imala ni kraj ni početak. Stoga, narav je svakog bića suštinski povezana s njegovom svrhom. Pošto je narav jedna i svrha nužno mora biti jedna, kao konačni cilj kojemu sve operacije bića teže. Sve ostale svrhe su podređene toj glavnoj. Za čovjeka, glavna je svrha posjedovanje apsolutne istine i apsolutnog dobra. Svakodnevno iskustvo svjedoči istinitosti ovog iskaza jer čovjek, sve dok je živ na zemlji, ne može ostvariti potpunu sreću. Sve što ovdje ima su pojedinačna dobra. Stoga, čak i kad bi vječno živio i imao priliku neprestano uživati u njima on i dalje ne bi bio sretan. Iz vrlo jednostavnog razloga što on teži dobru samom po sebi.

Narav svakog bića je zadana i ono ju ne može svojevoljno promijeniti. Onaj tko je stvorio to biće, zadao mu je narav – u deliriju evolucionista, to je proces evolucije napravio. Za njih, stoga, sav

³⁶ Narav i esencija su iste realnosti. Za esenciju kažemo da je narav kad promatramo biće kroz njegove operacije.

³⁷ U životinjskoj naravi je sadržana već i vegetativna.

moralni zakon, sva prava i sve dužnosti proizlaze upravo iz tog procesa. Dakle, ako biće djeluje prema trans-specijaciji, ono je moralno, ono je uspješno – ako pak ne, onda je ono zlo. Ovo je evidentno iz Huxleya. On s razlogom upotrebljava riječi „sudbina“ i još bitnije, „dužnost.“ Svako biće ima dužnost ispuniti svoju narav – a ona je da evoluirá (iz ovoga se vidi još jedna zabluda evolucionista jer po njima sva bića imaju istu esenciju). Međutim, što je ovo nego uništenje sveg morala i sve pravde? Ako je jedino dobro trans-specijacija, onda je sve dopušteno što pojedinca ili kolektiv vodi k tome. Evolucionisti, zajedno s transhumanistima, stavili su apsolutno dobro u materijalni svijet u kojem se ono ne može pronaći. Time su čovjeka primorali na sabiranje sve veće i veće moći i zemaljskog užitka poradi cilja koji se nikada neće ostvariti.

U realnosti, narav je drugim bićima zadalo vrhovno biće – Bog. Njegova je narav, kao i njihova, fiksna i nepromjenjiva³⁸. Njegova je narav da je. On je svrha svemu. Sve je poredano prema vječnom zakonu koji je u njegovom umu – koji je on sam. Prvi princip sveg morala je vječni zakon iliti sam Bog. Stoga, sve što je stvoreno za svoj osnovni cilj ima pridonositi Božjoj slavi³⁹. Neživa priroda, biljke i životinje to čine kad slušaju prirodne zakone i instinkte koje je Bog stavio u njih. Međutim, čovjek, kao racionalno biće, to čini kad sluša naredbe. Kako one koje proizlaze iz njegove

³⁸ Ako bi netko rekao da Bog nije svemoguć jer se ne može mijenjati (ili ne može činiti zlo, itd.), on bi činio grešku miješanja realnog poretka s poretkom ljudskih misli. Mijenja se jedino ono što je nesavršeno, ono što ima neki nedostatak. Bog je apsolutno savršen i nema ni jedan nedostatak. Stoga, ako kažemo da savršenom biću fali nedostatak, mi to govorimo zato što u našem umu privacija postoji kao koncept, ali u stvarnosti toga nema – to je samo nedostatak. Zato neki govore da Bog nije slobodan jer se ne mijenja, jer ne može raditi kontra vječnog zakona, itd.. Međutim, to nije sloboda, to je mogućnost da se otpadne od savršenstva – što je za Boga nemoguće.

³⁹ Sve stvari reflektiraju Božje savršenstvo. Međutim, kad bi teistički evolucionist rekao da beskrajno evoluiranje svega što postoji za konačni cilj ima Božju slavu – to bi reflektiralo Božju narav koja bi u tom slučaju bila čisti kaos.

naravi, tako i direktne naredbe koje mu Bog može dati⁴⁰. Deset Božjih Zapovijedi nije ništa drugo nego naravni zakon – uz iznimku štovanja sabata jer ništa u prirodi tog dana ne iziskuje njegovo štovanje, to je jednostavno Božja volja da se on štuje. Isto je i sa Crkvom – to je bila slobodna Božja volja da svoje nepresušne zasluge primijeni na ljude kroz svoje poslanike: Papu, biskupe i svećenike. On je to mogao učiniti na bilo koji drugi način, međutim on je odabrao taj i čovjek je primoran toj se volji podložiti.

Oni kritičari transhumanizma koji, poput Fukuyame⁴¹, stavljaju temeljni princip morala ekskluzivno u ljudsku narav, čine kobnu grešku. Iz vrlo jednostavnog razloga što, jednom kad se čovjeku ponudi izbor između dobra i zla, on, prepušten vlastitoj naravi, češće će izabrati zlo. To će onda dovesti do zaključka da je i zlo sastavni dio ljudske naravi i ljudi će početi organizirati svoje živote po tome, što će neminovno odvesti u moralnu dekadenciju. Čovjek kad postane mjera svih stvari, on time nužno vodi čitavo društvo u propast. Činjenica da čovjek ima tendenciju k zlu, dolazi iz njegove pale naravi – međutim, za ovu istinu potrebno je otkrivenje. Zbog pale naravi, čovjek sam nije nikada ni uspio dokučiti naravni zakon u potpunosti – mnogi poganski filozofi dokučili su jedan dio, ali pomiješan s mnogim greškama. Upravo zato je Bog morao otkriti i sam naravni zakon čovjeku.

Iz navedenoga je vidljivo kako znanost moralne filozofije leži na principima koji su otkriveni od strane drugih znanosti, poput racionalne psihologije i naravne teologije. Međutim, transhumanisti, kao što je demonstrirano u prethodnim poglavljima, razorili su sve više znanosti koje informiraju etiku – stoga, njihova je moralna filozofija nužno apsurdna. Njihovo viđenje dobra je ništa drugo nego jeftino opravdanje koje im omogućuje da rade što god ih je volja. Pad transhumanista u apsolutni skepticizam i apsolutni nemoral imao je

⁴⁰ Na primjer, prvi ljudi, od Abela nadalje, prinosili su žrtve Bogu ponukani vlastitom naravi – jer su shvatili da su stvoreni i da svoj život duguju višem biću. Činjenica da čovjek štuje Boga (ili u slučaju pogana to su bili bogovi) iz vlastite naravi, izgubila se tek u protekla dva stoljeća.

⁴¹ Fukuyama, F., "Transhumanism" u *Foreign Policy*, No. 144, 2004., str. 42

pravi početak u njihovom ateizmu. Jer i materijalistički evolucionizam, isto kao i panteistički, nužno tamo vode⁴².

Ateizam je najapsurdnija doktrina, najviše ponižavajuća i najplodonosnija u fatalnim posljedicama. – Pristaše ateizma imaju običaj sebe nazivati slobodnim misliocima. Međutim, njihova je doktrina samo uništenje inteligencije, jer dosljedan ateist, ne pronalazeći u svom sustavu objašnjenje ni vlastitog postojanja ni postojanja osjetilnog svijeta, nužno pada u najpotpuniji skepticizam; a to je negacija svog mišljenja. Štoviše, ako Bog ne postoji, nema više ni dobra ni zla, čovjek može po volji slijediti svoje najperverznije sklonosti, društvo je bez temelja, a prevladava samo zakon moći. Povijest, između ostalog, svjedoči da su sve epohe ateizma bile epohe intelektualne degradacije, moralne iskvarenosti i velikih društvenih previranja.⁴³

Stoga, transhumanizam je nužno nekompatibilan s religijom. Istina je da postoje transhumanisti koji su vjernici⁴⁴, ali oni jednostavno žive u kognitivnoj disonanci.

Principi tehnološke implementacije

Konačno, dolazimo do temeljne odrednice transhumanizma kao evolucionističke moralne filozofije. Ta je odrednica implementacija emergentnih tehnologija poradi ljudskog poboljšanja koje bi trebalo rezultirati trans-specijacijom. Ilti, prema riječima transhumanista: istraživanjem „transhumanih i posthumanih područja.“⁴⁵ Ovdje se nećemo baviti pitanjima vezanim uz specifične

⁴² Za materijalizam nije potrebno objašnjenje zašto, a za panteizam dovoljno je reći da bog panteizma uopće nije Bog – stoga, panteizam je samo skriveni ateizam.

⁴³ Brother Louis of Poissy., *Elementary Course of Christian Philosophy*, str. 331, 332.

⁴⁴ More, M., “The Philosophy of Transhumanism”, str. 8.

⁴⁵ Bostrom, N., “Transhumanist Values” u *Journal of Philosophical Research*, Vol. 30 (priredio Frederick Adams), Philosophical Documentation Center Press, Bowling Green 2005., str. 13.

tehnologije ili uz bombastične metafizičke tvrdnje vezane uz *mind uploading*, generalnu umjetnu inteligenciju, krioniku, itd. Ono što je ovdje od ključnog značaja jest pitanje s kojim etičkim principima transhumanisti opravdavaju implementaciju nadolazećih tehnologija.

Osnovni problem kod svih principa tehnološke implementacije za koje se transhumanisti zalažu jest sljedeći: njihova specijalna etika nije u skladu s njihovom generalnom etikom i metafizičkom te epistemološkom pozadinom iste. Specijalna etika je ništa drugo nego primjena načela generalne etike koje smo obradili u prethodnom poglavlju. Najjednostavnije rečeno: sva praktična zalaganja transhumanista u kontradikciji su s njihovim ateizmom, apsolutnim skepticizmom i trans-specijacijom kao prvim moralnim principom.

Stoga, kad transhumanisti tvrde da se drže „tolerantnih humanističkih i znanstvenih načela“⁴⁶ zbog kojih se zalažu za „princip tjelesne autonomije“⁴⁷ i „princip prokreativne slobode“⁴⁸ po pitanju ljudske augmentacije, a nipošto za eugeniku – njihove su tvrdnje posve beznačajne jer je njihova etika antihumana, a njihova epistemologija uništava sam pojam znanosti. Isto vrijedi i kad tvrde da se drže apsurdne maksime po kojoj „nije važno biti čovjek nego biti human.“⁴⁹ Kad tvrde da „su često duboko sumnjičavi prema kolektivno orkestriranim promjenama, zalažući se umjesto toga za pravo pojedinaca da redizajniraju sebe i svoje vlastite potomke“⁵⁰ Kad se zalažu za „diferencijalni tehnološki razvoj, u kojem bismo nastojali utjecati na slijed razvoja tehnologija“⁵¹ kako ne bi došlo do

⁴⁶ “Transhumanist FAQ”, <https://www.humanityplus.org/transhumanist-faq> poglavlje „Why transhumanists advocate human enhancement as ethical rather than pre-WWII eugenics?“

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Ibid., poglavlje „Will transhuman technologies make us inhuman?“

⁵⁰ Ibid., poglavlje „What are the philosophical and cultural antecedents of transhumanism?“

⁵¹ Ibid., poglavlje „If these technologies are so dangerous, should they be banned? What can be done to reduce the risks?“

sveopće kataklizme. Kad tvrde da „smrt treba biti dobrovoljna“⁵² i time urgiraju na što brži razvoj nadolazećih tehnologija kako ni jedan trenutno živi čovjek ne bi morao umrijeti. Itd.

Pošto u njihovoj filozofiji nema temelja ničemu – stoga, sve je podležno promjeni – nema garancije da će se oni nastaviti držati istih ovih principa jednom kad se domognu novih tehnologija. Zbog svoje neutemeljene filozofije, transhumanisti nemaju apsolutno nikakvu vjerodostojnost. Jedina konstanta u transhumanističkoj filozofiji je osobna želja za beskrajnim sabiranjem moći i vječnim uživanjem u materiji. Stoga, gorenavedeni iskazi mogu se učiniti konzistentnima s njihovom filozofijom jedino ako priznamo da su ti iskazi oportune laži. Oni nisu ništa drugo nego korištenje moralno-nabijenog govora poradi vođenja generalne populacije u smjeru njihove volje. Iz ovoga proizlazi i činjenica da je besmisleno dalje raspravljati o pojedinačnim implementacijskim principima ili ih dublje analizirati – time bi se samo dao transhumanistima materijal za konstruiranje još uvjerljivijih pamfleta za odnose s javnošću. Transhumanisti jednostavno ne mogu željeti, niti osobno, niti kolektivno moralno poboljšanje, jer su sa svojom filozofijom – materijalističkom ili panteističkom – uništili duh, koji je temelj ljudskom poboljšanju (jer svako istinsko poboljšanje je rast u vrlini, a vrline su kvalitete ljudske duše). Time, sve što im ostaje jest poboljšanje tijela – imaginacije, instinkta i užitka. Stoga, jedina racionalna upotreba tehnologije – kao sredstva koje će nam pomoći pri ili omogućiti rast u vrlini – stavljena je na marginu.

ZAKLJUČAK

Filozofsko istraživanje transhumanizma započeli smo sa samom definicijom pojma. Iznaći jasnu definiciju bilo je od presudne važnosti iz razloga što, kako u akademskom svijetu, tako i u popularnoj kulturi, nitko ne može točno reći što transhumanizam jest.

⁵² Ibid., poglavlje „Isn't death part of the natural order of things?“

Kroz povijesno-kulturnu analizu samog pokreta, ustvrdili smo sljedeće: *transhumanizam je evolucionistička moralna filozofija određena primjenom tehnologije*. To je suštinsko određenje, kako samog transhumanističkog pokreta, tako i područja istraživanja. Njihov je obostrani cilj promocija i implementacija te moralne filozofije.

U sljedećem koraku, proučili smo širi rod kojem transhumanizam pripada: *evolucionističku moralnu filozofiju*. Prvo smo vidjeli kako je ta filozofija bila inherentna kulturi iz koje je sam pokret iznikao. Zatim smo istražili njezine osnovne principe. Prvi je metafizički princip te filozofije evolucionizam. On – bilo u svom materijalističkom ili panteističkom obliku – postavlja promjenu iliti postajanje kao temeljnu istinu. Stoga, ta je filozofija ništa drugo nego prikriveni ateizam. Iz ovog principa slijedi njihov prvi epistemološki princip: identitet suprotnosti. Njegovom implementacijom, sva znanost i sva međuljudska komunikacija postaju nemoguće. Konačno, iz ova dva principa slijedi njihov prvi etički princip: dobro je trans-specijacija. Time, čovjek je jedino odgovoran evolucijskom procesu – najokrutnija tiranija i upražnjavanje najperverznijih želja, postaju posve legitimni ako pojedinac misli da će ga oni odvesti k tome i ako ih uspije realizirati.

Na samom kraju, došli smo do temeljne odrednice transhumanizma: *primjene tehnologije* poradi trans-specijacije. Vidjeli smo da svi principi tehnološke implementacije za koje se transhumanisti zalažu nisu u skladu s njihovom filozofijom. Iz njihove filozofije nužno proizlazi da je čovjek životinja koja treba koristiti tehnologiju da bi unaprjeđivao svoje životinjske karakteristike i da bi vječno mogao uživati u materijalnom svijetu. Pojedinci koji shvate ovu svoju dužnost imaju svako pravo koristiti najlukavije tehnike društvenog inženjeringa kako bi stvorili povoljne kulturne uvjete u kojima bi oni zauvijek mogli provoditi svoju volju bez ijedne kočnice. Ovo vrijedi za elitu, ali za podanike vrijedi slično pravilo: oni imaju pravo u bilo kojem trenutku svrgnuti vlast koja im ne omogućuje zadovoljenje njihovih pobuda. Time, sav moral i sva pravda iščezavaju iz društva. Implementacijom ove monstruozne

filozofije, koja je transhumanizam, čovjek neće biti uzdignut do Boga, već će pakao biti uzdignut na zemlju.

LITERATURA

- Bostrom, N., "A History of Transhumanist Thought" u *Journal of Evolution and Technology*, Vol. 14, Institute for Ethics and Emerging Technologies, 2005., str. 1-25.
- Bostrom, N., "Transhumanist Values" u *Journal of Philosophical Research*, Vol. 30 (priredio Frederick Adams), Philosophical Documentation Center Press, Bowling Green 2005., str. 3-14.
- Brother Louis of Poissy., *Elementary Course of Christian Philosophy: Based on the Principles of the Best Scholastic Authors*, O'Shea & Co, New York 1893.
- Clarke, R. F., *Logic*, Longmans, Green & Co, New York 1921.
- Cole-Turner, R., "Posthumanism and Transhumanism" u *Encyclopedia of Religious Ethics*, Vol. III (priredio W. Schweiker), John Wiley & Sons Ltd., Chichester 2022., str. 1098-1105.
- Fukuyama, F., "Transhumanism" u *Foreign Policy*, No. 144, 2004., str. 42-43.
- Huxley, J., *New Bottles for New Wine*, Harper & Brothers, New York 1957.
- Mišak, K., *Smrt transhumanizmu, sloboda narodu!*, TELEDISK, Zagreb 2019.
- More, M., "The Philosophy of Transhumanism" u *The Transhumanist Reader* (priredili M. More i N. Vita-More), Wiley-Blackwell, Chichester 2013., str. 3-17.
- Rickaby, J., *Moral Philosophy: Ethics, Deontology and Natural Law*, Longmans, Green, and Co., London 1919.
- Vita-More, N., „History of Transhumanism“ u *The Transhumanism Handbook* (priredio Newton Lee), Springer 2019., str. 49-61.
- Bostrom, N., "What is Transhumanism?", <https://nickbostrom.com/old/transhumanism>
- "Do You Believe in God? | Ray Kurzweil Q & A | Singularity University." *YouTube*, uploaded by Singularity University, 18. 08. 2016., youtu.be/-JvfdmPp3d8.
- "How to Survive the 21st Century | DAVOS 2020." *YouTube*, uploaded by World Economic Forum, 23 Jan. 2020, www.youtube.com/watch?v=eOsKFORW5h8.
- "Transhumanist FAQ", <https://www.humanityplus.org/transhumanist-faq>

IVAN VČEV

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Education,
Croatia

IVICA KELAM

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of
Education/Faculty of Kinesiology, Croatia

CRITIQUE OF THE MORAL PHILOSOPHY OF TRANSHUMANISM

Abstract: The aim of this paper was to philosophically investigate transhumanism. Transhumanism, transhuman, transhumanists – these are the words that are today, due to the socio-technological turmoil of recent years, attributed to everything and anything. However, in reality, transhumanism is a movement of marginal intellectuals united around the idea of technological improvement of man with the ultimate goal of transcending human nature. Methodologically speaking, the investigation of this article was carried out in the following way: first, we determined the essential elements of transhumanism through a historical-cultural overview of the movement itself; then, we analyzed these elements while adhering to the basic principles of natural reason. The paper itself was written in the spirit of scholastic philosophy. Although it does not refer to any of the truths of Revelation, the fact that philosophy which arose under the auspices of the Church is the only one that has to this day preserved all the truths of natural reason, proves the truth of those whom God has sent.

Keywords: evolution, human nature, natural reason, scholasticism, transhumanism

Primljeno: 27.2.2023.

Prihvaćeno: 1.6.2023.

